

УДК 159.9001.5; 159.9001.57

Щербина Вікторія Леонардівна, кандидат соціологічних наук, науковий співробітник факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

e-mail: kherson16@rambler.ru

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА У ВНЗ УКРАЇНИ

Анотація

У статті представлені результати емпіричного соціально-психологічного дослідження стану використання інформаційно-комунікативних технологій студентами та викладачами українських ВНЗ. Показано, що практики використання комп'ютерних пристроїв у навчальний час серед викладачів та студентів є подібними. Практики повсякденного використання інформаційних ресурсів власного вишу серед викладачів є більш розвинуті. Допомогою викладачів студенти користуються доволі часто. Існує «кредит довіри», яким має скористуватися викладацький склад у процесі розбудови інформаційних та мережевих середовищ власних вишів. Зафіксовано різні соціально-психологічні установки до практики використання ресурсів Інтернет у навчальному процесі та відсутність виробленої культури їх використання. Викладачі більш категоричні у розумінні важливості живого діалогу для навчання у ВНЗ ніж студенти. Установки студентів більш радикальні щодо вибору електронних ресурсів на перевагу лекціям. Доволі висока частка невизначеності у студентському середовищі говорить про наявність ресурсу щодо педагогічних технологій, спрямованих на використання традиційних лекцій в умовах новітнього інформаційного середовища. Констатовано високий рівень диференціації практик активного ставлення до створення інформаційних ресурсів у викладацькому середовищі, наявність соціальної групи, що активно цим займається та групи, яка індиферентна. Оцінка електронних ресурсів власного університету однаково низька як серед

студентів, так і серед викладачів. Зроблено висновок про необхідність створення спеціальної програми з розвитку електронних ресурсів вітчизняних вишів.

Ключові слова: *інформатизація освітнього простору, інформаційні технології, навчальний процес, мережеві комунікації, соціалізація.*

Щербина Вікторія Леонардовна, кандидат соціологічних наук, научний співробітник факультета психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ СРЕДЫ В ВУЗАХ УКРАИНЫ

Аннотація

В статті представлені результати емпіричного соціально-психологічного дослідження стану використання інформаційно-комунікативних технологій студентами і викладачами українських вузів. Показано, що практики використання комп'ютерної техніки в навчальний час серед викладачів і студентів в багатьох відношеннях схожі. Серед викладачів більш розвинені практики щоденного використання інформаційних ресурсів власного вузу. Студенти часто користуються допомогою викладачів. Існує «кредит довіри», яким повинен скористатися викладацький склад в процесі розвитку інформаційних і мережових середовищ своїх вузів. Відзначено різні соціально-психологічні установки до практик використання ресурсів Інтернет в навчальному процесі і відсутність виробленої культури їх використання. Викладачі більш категоричні в розумінні важливості живого діалогу в навчанні в вузах, ніж студенти. Студенти ж висловлюють радикальні позиції щодо переваги електронних ресурсів над лекціями. Достатньо висока частота невизначеності в студентському середовищі говорить про наявність ресурсу для застосування педагогічних технологій,

использующих традиционные лекции в условиях новейшей информационной среды. Констатирован высокий уровень дифференциации практик активного отношения к созданию информационных ресурсов среди преподавателей, наличия социальной группы, которая этим занимается и индифферентной группы. Оценка электронных ресурсов своего университета одинаково низкая как среди опрошенных студентов, так и среди преподавателей. Сделан вывод о необходимости создания специальной программы по развитию электронных ресурсов отечественных вузов.

Ключевые слова: *информатизация образовательного пространства, информационные технологии, учебный процесс, сетевые коммуникации, социализация.*

Scherbyna Victoriia Leonardivna, PhD in sociology, psychology researcher at the Faculty of Kyiv National Taras Shevchenko University

SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL FACTORS OF DEVELOPMENT OF THE INFORMATION ENVIRONMENT IN UNIVERSITIES OF UKRAINE

Summary

Data are given about the results of empirical socially-psychological research of application of information and communication technologies by students and teachers of the Ukrainian universities. It is shown that the practice of using computing devices in training time between teachers and students is similar. Practice of daily application of information resources of its own among university teachers are more developed. Teachers help students use quite often. There is a "credit of trust", which is to take advantage of the teaching staff in the process of developing information and media openwork own universities. There is a variety of social and attitudes to practice the use of Internet resources in the learning process and the lack of culture produced using them. Teachers are more categorical in understanding the importance of lively dialogue for studying in university than students. Attitudes of

students on choosing digital resources for the advantage lectures more radical. Quite a high proportion of uncertainty among students indicates the presence of a resource on pedagogical techniques, aimed at the use of traditional lectures in terms of modern information environment. Ascertained a high level of differentiation practices active attitude towards creation of information resources in the teaching environment, existence of social groups that are actively engaged in this and the group indifferent. Evaluation of electronic resources of the University's own equally low among students and among teachers. It is concluded that there is a need to create a special program for the development of electronic resources of national universities.

Keywords: *informatization of educational environment, information technology, educational process, network communications, socialization.*

Актуальність дослідження. Процеси інформатизації суспільства, розвиток нових форм комунікації значним чином впливають на формування особистості студента. Соціальні мережі, наявність постійного прямого доступу до інформаційних ресурсів (електронних бібліотек, професійних сайтів, форумів та ін.) змінюють як сам процес навчання, так і процес взаємодії між студентами та викладачами у вишах України. Вертикальні, ієрархічні відносини між викладачами та студентами змінюються на горизонтальні, мережеві. Викладачі активно засвоюють новітні технології мережевого спілкування, використовують новітні форми взаємодії зі студентами, набуваючи нових форм авторитету в їх середовищі. Однак ці фактичні зміни далеко не завжди підтримуються організаційно-методичними змінами, спосіб організації навчального процесу орієнтований на використання вироблених у попередні часи технологій та організаційних рішень. Дослідницький інтерес до проблеми впровадження інформаційних технологій у сучасних вищих навчальних закладах України зумовлений проблемами, що викликані розширенням практик їх використання в умовах становлення та розвитку інформаційного суспільства.

Перехід до інноваційно-інформаційного суспільства супроводжується значними змінами в життєдіяльності людини, вимагає зміни цілей, змісту, методів і технологій підготовки людини до життя у суспільстві. Відтак інформатизація освіти є багатоплановим процесом, у якому, незважаючи на його очевидну технологічність, провідна роль належить людині та суб'єкт-суб'єктній взаємодії. Інформатизація освіти як один із пріоритетних напрямів інформатизації сучасного суспільства передбачає реалізацію можливостей сучасних інформаційних технологій з метою впровадження в освітню практику психолого-педагогічних розробок, спрямованих на розвиток особистості студента, інтенсифікацію та інтелектуалізацію навчальної діяльності.

У процесі розвитку інформатизації освіти виникла **науково-практична проблема**, що полягає у суперечності між, з *одного боку*, традиційними формами організації навчального процесу ВНЗ, орієнтованими на групову взаємодію між його учасниками та, з *іншого боку*, індивідуалізованим, персоніфікованим характером взаємодії цих же учасників у новітньому кіберкомунікативному середовищі, яке виникло у останні десятиліття, що і складає актуальність теми, яка розглядається у статті.

Метою даного дослідження є аналіз соціально-психологічних складових процесу розвитку інформаційного середовища у ВНЗ України.

Об'єктом статті є процес формування особистості студента в умовах розвитку нових форм комунікації, які стають складовою навчального процесу ВНЗ України.

Предметом – соціально-психологічні аспекти модернізації навчального процесу у процесі інформатизації навчального процесу

Основний зміст. Інформатизація ВНЗ є невід'ємною складовою інформатизації освіти. Однією із найсуттєвіших складових інформатизації ВНЗ є інформатизація навчального процесу – створення, впровадження та розвиток комп'ютерно-орієнтованого освітнього середовища на основі інформаційних

систем, мереж, ресурсів та технологій, побудованих на базі інформаційно-комунікаційних технологій.

З метою дослідження розвитку інформаційної культури викладачів та студентів України у 2012 р. було проведено соціологічне дослідження, під час якого було опитано 492 студенти та 76 викладачів м. Києва та п'яти обласних центрів України, які спеціалізуються в різних галузях знань (гуманітарних, технічних та природничих факультетів).

Емпірична база дослідження дозволяє зробити деякі висновки щодо сутності та стану педагогічних і соціально-психологічних проблем, які мають місце у практиках розвитку інформаційної культури сучасної Вищої школи України.

У процесі дослідження з'ясовано, що **студенти і викладачі однаково високо забезпечені мобільними комп'ютерними пристроями** - 66%, тобто дві третини, мають ноутбук у своєму користуванні, кожен четвертий має кишеньковий ПК або комунікатор, кожен п'ятий – електронну книгу. 79% викладачів користуються стаціонарними комп'ютерами і мобільними комп'ютерними пристроями, 75% - ноутбуками, 17% - користуються кишеньковими ПК або комунікаторами, 20% або кожен п'ятий - електронними книгами.

Майже три чверті респондентів серед студентів вказали, що користуються комп'ютерними пристроями (КП) у навчальний час, так зокрема кожен десятий (10,6%) користується КП на всіх заняттях, близько половини (43,7%) користуються КП лише на деяких заняттях, приблизно кожен п'ятий (19,3%) – користується КП лише у спеціалізованих класах. 28% або приблизно кожен четвертий викладач ВНЗ України користується комп'ютерними пристроями практично на всіх лекціях, якщо це можливо, 43% опитаних використовують комп'ютерну техніку на деяких заняттях, 17% використовують її лише у спеціалізованих класах та кожен десятий (12%) взагалі не користується комп'ютерною технікою під час занять.

Переважна більшість як студентів, так і викладачів ВНЗ України має доступ до Інтернет-мережі. Так, (88%) опитаних викладачів ВНЗ України повідомила, що їм «легко» та «скоріше легко, ніж важко» отримати доступ до Інтернет-мережі в разі потреби. 12% респондентів повідомили, що їм «скоріше важко, ніж легко» та «важко» отримати доступ до Інтернету.

Інтернет-мережа є доступною для 96% опитаних студентів України, зокрема 42% та 41,5% повідомили, що їм дуже легко та скоріше легко, ніж важко отримати доступ до мережі відповідно, 13% - зазначили, що їм скоріше важко, ніж легко отримати доступ до мережі в разі потреби і лише 4% вказали, що їм важко та дуже важко його отримати. Четверо з п'яти опитаних студентів (77,8%) користуються Інтернет-мережею під час занять. З них кожен шостий (15%) користується Інтернет практично на всіх лекціях, кожен другий (48,8%) – на деяких заняттях, кожен сьомий (14%) – тільки у спеціалізованих класах. Кожен п'ятий (22,2%) не користується Інтернет-мережею під час занять.

Більше половини викладачів ВНЗ України (57%) використовують Інтернет-ресурси під час занять. Так, 12% респондентів (або кожен десятий) повідомили, що використовують їх практично на всіх заняттях, 20% (або кожен п'ятий) використовує їх на деяких заняттях, 25% (або кожен четвертий) використовує Інтернет-ресурси лише у спеціалізованих класах. 43% респондентів зазначили, що взагалі не використовують їх під час занять.

Таким чином студенти значно більшою мірою використовують Інтернет мережу під час занять, ніж викладачі. Це можна пояснити віковими особливостями викладацького складу, що потребує вироблення спеціальної програми залучення викладачів старшого віку до користування мережею. Водночас це може свідчити як про низький рівень комп'ютерної підготовки, так і про відсутність відповідних технічних умов задля забезпечення використання Інтернет-ресурсів під час навчального процесу. Практики взаємодопомоги під час використання електронних ресурсів серед викладачів розвинуті слабо. Так, під час підготовки до занять із застосуванням електронних ресурсів допомогою

колег часто користується лише 8% викладачів ВНЗ України. У той же час допомогою викладачів студенти користуються доволі часто. Позитивно на відповідне питання відповіли половина студентів, зокрема «так» відповіли – 13%, «так, інколи» - 39% респондентів. Близько половини негативно відповіли на поставлене питання – це 48% респондентів. Це позитивна тенденція, яку слід розвивати і підтримувати, оскільки вона створює позитивний соціально-психологічний клімат під час засвоєння новітніх інформаційних та освітніх технологій у сучасних вишах України. Оцінка студентами рівня підготовки викладачів щодо використання електронних ресурсів є дещо нижчою, ніж самими викладачами при тому, що певна частка не має визначеної оцінки. Інакше кажучи, існує «кредит довіри», яким має скористуватися викладацький склад у процесі розбудови інформаційних і мережевих середовищ власних вишів. Окрім того, необхідно підвищити інформаційно-комунікативну компетентність викладацького складу. Серед опитаних викладачів менше половини (41%) вважають, що викладачі ВНЗ мають недостатній рівень підготовки щодо використання електронних ресурсів, зокрема «так» і «скоріше так» відповіли відповідно 13,2% та 27,6% опитаних викладачів ВНЗ України. Викликає увагу те, що викладачі вважають, що вони більш лояльно відносяться до практик використання студентами матеріалів, отриманих з мережі Інтернет, ніж це вважають студенти. Так, близько половини опитаних (43%) студентів України зазначили, що викладачі «негативно» та «скоріше негативно» ставляться до використання означених матеріалів, кожен третій (33%) вказав на «нейтральне» ставлення і лише кожен п'ятий (21%) зазначив, що викладачі ставляться «позитивно» та «скоріше позитивно» до отриманих таким чином матеріалів. У той же час лише приблизно кожен четвертий опитаний викладач ВНЗ України повідомив про те, що викладачі «негативно» та «скоріше негативно» ставляться до використання студентами матеріалів отриманих з мережі Інтернет. Це свідчить про різні соціально-психологічні установки щодо практики використання ресурсів Інтернет у навчальному процесі та відсутність

виробленої культури (нори і правил) їх використання. Оцінка групового рівня оволодіння інформаційними технологіями викладацького складу вишів України є доволі високою як на думку викладачів, так і на думку студентів. Зокрема більше половини опитаних студентів оцінюють його на «відмінно» (14,3%) та «добре» (40,1%), кожен третій респондент (35%) оцінив його на «посередньо» та лише 11% опитаних студентів оцінили його як низький та дуже низький. Майже дві третини опитаних викладачів ВНЗ України високо оцінили рівень оволодіння інформаційними технологіями (ІТ) своїх колег з факультету, на якому вони викладають. Так повідомили, що «відмінно» та «добре» оцінюють рівень оволодіння ІТ своїх колег відповідно 15% та 45% респондентів. Кожен третій оцінив його як посередній, а кожен десятий як низький та дуже низький. Ступінь групової самооцінки рівня оволодіння інформаційними технологіями в студентів значно вища, ніж їх оцінка викладачами. Так, 69% викладачів високо оцінили рівень оволодіння ІТ своїх студентів, відповідно «відмінно» його оцінили 28%, «добре» - 41% опитаних викладачів. «Посередньо» оцінив рівень оволодіння ІТ своїх студентів кожен п'ятий викладач, а кожен десятий оцінив його низько. У у же час 84% опитаних студентів оцінюють ступінь оволодіння сучасними інформаційними технологіями своїх однокурсників як високий, зокрема близько половини опитаних оцінюють його на «відмінно» (48%) та приблизно кожен третій оцінює його як «добре» (36%). Лише 11% респондентів оцінили його як посередній та 6% оцінили його як низький та дуже низький. Самооцінка рівня оволодіння інформаційними технологіями як в студентів, так і у викладачів майже на 20% значно вища за групову 82% опитаних студентів ВНЗ України вважають особистий ступінь оволодіння сучасними інформаційними технологіями високим, 39% оцінили його «відмінно», 43% - «добре». 13% респондентів вважають «задовільним», 5% - незадовільним. 88,9% опитаних викладачів вважають особистий ступінь оволодіння сучасними інформаційними технологіями високим, 38,9% оцінили його «відмінно», 50% - «добре». 5,6% респондентів вважають «задовільним», 5,4% - незадовільним. Це

може свідчити про впевненість як студентів, так і викладачів у своїх силах та можливостях, про їх критичне ставлення до практик використання новітніх інформаційних технологій та бачення можливостей їх покращення. Оцінка електронних ресурсів власного університету однаково низька як серед студентів, так і серед викладачів. погодилися з тим, що електронні ресурси мого університету достатні для забезпечення повноцінного навчального процесу менше половини опитаних студентів (40%), і викладачів (35,6%) Більше половини студентів (54%) і викладачів (57,6%) «не згодні» та «скоріше не згодні, ніж згодні» з таким твердженням, і лише 6% та 6,6% відповідно вагаються з відповіддю. В цій ситуації очевидним є необхідність створення спеціальної програми з розвитку електронних ресурсів вітчизняних вишів. Корисність використання мережевих ресурсів у студентів та викладачів українських вишів усвідомлюється безумовно. Так, використання мережевих ресурсів у навчальному процесі на думку переважної більшості опитаних студентів ВНЗ України (94%) та викладачів (95%) є корисним чинником, більше половини респондентів (51% та 65% відповідно) вважають це безумовно корисним чинником та 43% і 35% відповідно скоріше корисним чинником. Бачення практик використання викладачами мережевих ресурсів у студентів та викладачів є розбіжним. Студенти вважають, що викладачі частіше використовують ці ресурси, ніж це вважають самі викладачі. Так, на думку 46% опитаних студентів та 34,2% викладачів, викладачі часто використовують мережеві ресурси у навчальному процесі, третина студентів та 34% та більша частка - 43,4% викладачів вважають, що викладачі рідко використовують такі ресурси у навчальному процесі, близько 2% студентів та (1,3% викладачів повідомили про те, що викладачі не використовують їх у навчальному процесі, та 17% і 21% викладачів зазначили, що їм нічого невідомо про це. Таким чином для самих викладачів актуальною є проблема підвищення рівня інформаційно-комунікативної культури, оволодіння практиками використання мережевих ресурсів. Викликає увагу те, що викладачі виказали більшу

зацікавленість у створенні персональної сторінки у мережевих ресурсах власного університету, ніж студенти. За створення персональної сторінки на сайті університету, в якому вони навчаються, висловилися близько третини (27%) опитаних студентів та більше половини викладачів (57%), третина (31%) опитаних студентів та чверть (25%) викладачів вагається з вибором, а 42% студентів та лише 18% викладачів висловилися проти такої можливості. Бачення необхідності створення персональних мережевих ресурсів викладачами та студентами відрізняються – перші орієнтовані на комунікацію, другі – на навчання і професійну соціалізацію. Так, вважають, що створення такої сторінки буде корисним іншим студентам для навчання 48% опитаних студентів, 47% зазначили, що така сторінка буде корисна їм самим для подальшого набуття знань, 57% повідомили, що вона буде корисна їм для подальшого професійного спілкування. Приблизно кожен третій респондент вважає, що така сторінка не потрібна ні іншим студентам для навчання, ні їм самим для подальшого набуття знань та кожен для подальшого професійного спілкування. Приблизно кожен шостий вагається з вибором відповіді. Серед викладачів 64% вважають, що створення такої сторінки буде корисним студентам для навчання опитаних викладачів, 39% з них зазначили, що така сторінка буде корисна їм самим для подальшого набуття знань, 71% повідомили, що вона буде корисна їм для подальшого професійного спілкування. У той же час приблизно кожен третій викладач (31%) вважає, що така сторінка не потрібна ні іншим студентам для навчання, 48% - ні їм самим для подальшого набуття знань та 21 для подальшого професійного спілкування. Приблизно кожен шостий вагається з вибором відповіді. Такий розподіл відповідей може свідчити як про сприйняття наявності персональної сторінки викладачами як засобу додаткової комунікації і додатковий інструмент роботи з інформацією (розміщення завдань, текстів та посилань необхідних у навчальному процесі), а студентами – як засобу додаткового контролю у навчальному процесі. Відтак необхідно виробляти нові педагогічні

методики, а також ініціювати та підтримувати практики використання персональних сторінок проводити роз'яснювальну роботу і практичні заняття зі студентами та викладачами щодо створення відповідних ресурсів. Практики використання мережевих ресурсів у навчальному процесі характеризуються тим, що 75% опитаних студентів та 83% викладачів повідомили, що під час засвоєння навчальних матеріалів вони «часто» використовують зовнішні сайти серед інших доступних їм мережевих ресурсів, 22% студентів та 16% викладачів зазначили що іноді використовують такі сайти, а 3% студентів і 1% викладачів взагалі не користуються такими сайтами. Університетський сайт часто використовує лише 9% студентів та 11% викладачів, 46% студентів та 50% викладачів іноді користується його можливостями, а 45% студентів та 39% викладачів ніколи не користується ним. Схожа ситуація з використанням сайтів факультетів під час засвоєння навчальних матеріалів: 8% студентів та 15% викладачів часто використовує їх, 43% студентів та 42% викладачів – іноді, та половина студентів і 43% викладачів ніколи не користується ними. Щодо особистих сторінок викладачів, то ними часто користується 12% опитаних студентів на відміну від 4% викладачів, іноді користується – кожен четвертий студент (26%) та 39% викладачів і ніколи не користуються дві третини (62%) студентів та більше половини (57%) респондентів-викладачів. Погляди студентів і викладачів щодо критичних чинників, які необхідні для оптимізації процесу використання мережевих інформаційних ресурсів їх ВНЗ у навчальному процесі істотно відрізняються: більше половини опитаних студентів ВНЗ України зазначили, що для забезпечення повноцінного навчального процесу їм найбільше не вистачає факультетських мережевих інформаційних ресурсів, про це повідомили 61% респондентів. Друге місце посіли університетські мережеві інформаційні ресурси, про що зазначили 52% опитаних, третє – зовнішні освітні ресурси (50%), четверте – особисті сторінки у соціальних мережах (22%). Відповідно викладачі вказали, що їм не вистачає насамперед зовнішніх навчальних ресурсів (55%), університетських ресурсів

(47%), факультетських ресурсів (47%) та особистої сторінки (21%). На думку 51% опитаних студентів ВНЗ України найважливішим для розвитку електронної мережі університету, в якому вони навчаються, є «взаєморозуміння викладачів та студентів щодо необхідності використання цих ресурсів». Другим за ступенем важливості студенти визначили технічне забезпечення, про що повідомили 48% опитаних студентів. Стосовно третього місця думки студентів розподілилися наступним чином. Студенти столичних ВНЗ визначили як найважливіше «програмне забезпечення («софт», режим користування)», натомість в цілому по Україні 41% респондентів та 44% респондентів ВНЗ інших областей обрали «наявність методик використання електронних ресурсів (нові педагогічні технології та ресурси)». На думку викладачів найважливішим для розвитку електронної мережі університету, в якому вони працюють є технічне забезпечення («залізо») (59%), наявність методик використання електронних ресурсів (нові педагогічні технології та ресурси) (51%), програмне забезпечення («софт», режим користування) (47%). Взаєморозуміння викладачів та студентів щодо необхідності використання цих ресурсів викладачі, на відміну від студентів, зазначили в останню чергу (37%). Практики активного створення персональних навчальних інформаційних ресурсів студентами і викладачами. 96% опитаних студентів та 91% викладачів відповіли, що вони створюють зібрання навчальних матеріалів у електронному вигляді. Так відповідно 72% та 62% респондентів доволі часто створюють архіви навчальних матеріалів, а кожен четвертий студент (24%) та кожен третій викладач (29%) опитаний створює такі архіви іноді. При цьому 9% викладачів ніколи не створюють таких ресурсів. Можна зробити висновок про високий рівень диференціації практик активного відношення до створення інформаційних ресурсів саме у викладацькому середовищі, наявність соціальної групи, що активно цим займається та групи, яка індиферентна у цьому відношенні. Перша група є носієм практик впровадження сучасних інформаційних технологій та потребує підтримки на організаційному рівні.

Оцінка практик створення електронних інформаційних навчальних ресурсів. Про те, що однокурсники опитаних студентів ВНЗ України створюють зібрання навчальних матеріалів у електронному вигляді зазначили 61% респондентів, 35%, тобто кожен третій вказав, що їхні однокурсники іноді створюють такі зібрання, ще 4% відповіли, що така практика відсутня серед їхніх однокурсників. Про те, що колеги опитаних викладачів створюють зібрання навчальних матеріалів, підручники і т. ін. у електронному вигляді зазначили 53% респондентів, 43% вказали, що їхні колеги іноді створюють такі зібрання, ще 4% відповіли, що така практика відсутня серед їхніх колег. Оцінка впливу використання мережевих інформаційних ресурсів на ефективність навчального процесу. 29%, тобто приблизно кожен третій опитаний студент і майже кожен четвертий викладач (24 %) зазначили, що використання студентами Інтернет-ресурсів під час занять позитивно впливає на навчальний процес, ще 44% студентів та 41% викладачів повідомили, що використання Інтернет-мережі безпосередньо під час лекцій та семінарів скоріше позитивно впливає на навчальний процес. 11%, тобто кожен десятий студент і 9% викладачів зазначили, що це не впливає на навчальний процес, та ще 17% студентів і 22% викладачів вказали, що використання студентами Інтернет-ресурсів під час занять впливає на навчальний процес скоріше негативно. Однозначно негативним цей вплив визначають 3% студентів та 4% викладачів. Наявність персональної сторінки в соціальних мережах Інтернету та її використання: Персональну сторінку в соціальних мережах мають 94% опитаних студентів і 53% викладачів, 40% (10,5%) часто використовують персональну сторінку для навчальної діяльності, 34 % (13,2%) іноді використовують, 12% (5,3%) рідко та 16% (71%) зовсім не використовують свою персональну сторінку для навчальної діяльності.

Висновки. На нашу думку за умов сучасного розвитку практик використання інформаційних та освітніх технологій у ВНЗ України варто запропонувати створення електронно-комунікативного ресурсу у локальних

мережах університетів із персональними даними, які кожен студент створює на першому курсі та розвиває протягом повного терміну навчання в університеті. Ступінь оволодіння технологіями мережевого спілкування студентами та викладачами сучасного ВНЗ України є доволі високим, вони використовуються як у процесі підготовки до навчальних занять, так і безпосередньо під час їх проведення. Відтак виникає необхідність скоригувати організаційно-методичні форми проведення навчального процесу з урахуванням мережевих форм комунікації. З цією метою варто було б порекомендувати розробити державні стандарти організації мережевих середовищ вищих навчальних закладів України. У той же час доцільним вбачається започаткування масової підготовки педагогів та психологів-фахівців у створенні та організації роботи мережевих ресурсів ВНЗ у вищих навчальних закладах та закладах післядипломної педагогічної освіти. Для забезпечення цих змін необхідним є також підготовка методичних матеріалів, програмного інформаційно-комунікаційного забезпечення, інформаційних ресурсів, баз та бібліотек, необхідних для функціонування загальнонаціонального мережевого середовища ВНЗ. У навчальний процес бажано ввести курси інформаційної культури для студентів та викладачів вишів із урахуванням психолого-педагогічних особливостей інформатизації навчального процесу, організувати підвищення кваліфікації педагогічних кадрів з питань впровадження сучасних інформаційних та педагогічних технологій та викладання курсів медіа-культури.

Перспективи подальших досліджень. Розглядаючи перспективу створення персоніфікованого кіберкомунікативного середовища слід виходити з того, що його формування у сучасній вищій школі має спиратися на елементи традиційних форм аудиторної роботи та дозволяти інтегрувати їх з елементами новітніх інтерактивних навчальних технологій, з можливостями глобальних електронних мереж даних. Таке формування має бути розділеним на таке, що орієнтоване на мобільного користувача та на таке, що орієнтоване на користувача стаціонарного комп'ютера. Характер такого середовища, який

формуваватиметься у практиках його створення має бути досліджений у наступних розвідках.

Список використаних джерел

1. В.Н.Кухаренко Навчальний процес у масовому відкритому дистанційному курсі. [Електронний ресурс] – Теорія і практика управління соціальними системами. – № 1. – 2012. – Режим доступу до журн.: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/Tipuss/2012_1/Kuhar.pdf

2. Національна доктрина розвитку освіти. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.

References transliterated

1. V.N.Kukharenko Navchal'nyy protses u masovomu vidkrytomu dystantsiynomu kursi. [Elektronnyy resurs] – Teoriya i praktyka upravlinnya sotsial'nymy systemamy. – # 1. – 2012. – Rezhym dostupu do zhurn.: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Naukova_periodyka/Tipuss/2012_1/Kuhar.pdf.

2. Nacional'na doktryna rozvytku osvity. [Elektronnyj resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.